

UMCS

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS | Dyrektor
INSTYTUT GERMANISTYKI I LINGWISTYKI STOSOWANEJ

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS
Instytut Germanistyki
i Lingwistyki Stosowanej UMCS

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Roberta Oliwy
pt. *Design and implementation of virtual environment management of foreign*
language learning instruction in adult learner groups

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Agnieszki Uberman
oraz promotora pomocniczego dr Marty Dick-Bursztyn
w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego
Rzeszów, 2018, maszynopis stron 347

1. Cel pracy

Mgr Robert Oliwa podejmuje w swojej rozprawie temat skomplikowany i trudny, a przy tym bardzo aktualny, jakim jest projektowanie dydaktyczne materiałów e-learningowych do nauki języka obcego, w szczególności w realiach kształcenia akademickiego. Mimo dużej liczby badań w zakresie autonomizacji ucznia, kreowanie procesu samokształcenia w środowiskach nauczania na odległość nie przyciąga aż tak dużego zainteresowania badaczy. Glottodydaktyka wspomagana komputerowo cierpi w dalszym ciągu na niedostatek badań odpowiednio udokumentowanych empirycznie, w których dane zebrane przy pomocy różnych technik i metod pozwalałyby na obiektywną ocenę przydatności i efektywności kształcenia z użyciem nowoczesnych technologii.

W tym kontekście należy rozważyć przedstawioną do recenzji rozprawę doktorską mgr Roberta Oliwy, obierającą sobie za główny cel zbadanie związku pomiędzy nauczaniem języka obcego osób dorosłych a wdrożeniem wirtualnego środowiska nauki i ocenienie wpływu wybranego środowiska na wyniki uczniów w zakresie sprawności mówienia, słuchania i gramatyki. W tym miejscu należy zadać jednocześnie pytanie szczegółowe: Czy zwiększenie efektywności kształcenia, mierzone przyrostem umiejętności uczniów w obrębie wybranych sprawności językowych, miałyby być wywołane zwiększeniem ekspozycji na materiały poprzez użycie platformy e-learningowej, generycznymi cechami samej platformy np. funkcjonalnościami zwiększającymi motywację uczniów czy umożliwiającymi współpracę z innymi uczniami, innowacyjnym charakterem materiałów dydaktycznych umieszczonych na platformie czy sposobem zaprojektowania sekwencji dydaktycznych? O ile cel główny wspomniany powyżej, a więc ocenienie wpływu środowiska na postępy uczniów w obrębie wybranych sprawności językowych został zrealizowany w sposób kompetentny, wyczerpujący i systematyczny, a wyprowadzone wnioski poparte są odpowiednimi danymi empirycznymi nie pozostawiającymi żadnych wątpliwości, to jednak nie jest do końca jasne, co w zamiarze Autora miało wywołać oczekiwany efekt dydaktyczny. Być może przyczyną tego jest zbyt skrótowy opis zrealizowanego kursu e-learningowego, bez odpowiedniego ugruntowania w przywołanych chociażby w streszczeniu teorii behawioryzmu, kognitywizmu, konstruktywizmu, konektywizmu, ze zbyt pobieżnym określeniem rodzajów zasobów oraz ich uszeregowania (linearnego czy nielinearnego, w trybie wolnego dostępu czy z ustaleniem reguł progresji). Szkoda, że w rozbudowanych aneksach nie znalazło się miejsce na serię zrzutów ekranowych z kursu,

dokumentujących zarówno stronę główną ze wszystkimi materiałami jak i pokazującymi najbardziej charakterystyczne typy zasobów.

Pisząc o celach pracy, warto zwrócić uwagę na jeszcze jeden, bardzo ważny w ocenie niżej podpisanego, walor pracy, którego nie wymienił w rozprawie nawet sam Autor. Za istotne osiągnięcie dysertacji uważam empiryczną weryfikację funkcjonowania w realiach kształcenia językowego platformy e-learningowej Canvas, która doczekała się dużo mniejszej liczby badań eksperymentalnych niż najbardziej rozpowszechniony aktualnie Moodle. Można wręcz cieszyć się, że Autor próbuje w swoich badaniach tę wszechobecną hegemonię Moodle'a w pewien sposób przełamać, co można zauważyć również w obiektywnym i krytycznym przeglądzie czterech wybranych środowisk nauczania zdalnego znajdującym się w części teoretycznej.

Podsumowując zatem tę część recenzji, należy stwierdzić, że Autor w przeważającej mierze zrealizował zamierzone cele, w szczególności dokonał opracowania i zbadania przydatności autorskiego modelu projektowania dydaktycznego, choć bardziej precyzyjny opis procesu kształcenia w e-learningu z pewnością zwiększyłby wartość naukową rozprawy.

2. Uwagi do struktury rozprawy i jej zakresu tematycznego

Rozprawa została podzielona na cztery rozdziały, z których dwa pierwsze to w miarę tradycyjny przegląd dotychczasowej literatury badawczej, rozdział trzeci zawiera opis autorskiego modelu projektowania dydaktycznego, a rozdział czwarty (ostatni) to sprawozdanie z badań empirycznych przeprowadzonych celem jego weryfikacji. Rozdziały zostały obudowane przez kilkustronicowy wstęp, spis skrótów, tabel i

wykresów, zakończenie, bibliografię, listę załączników oraz streszczenie w języku polskim i angielskim.

Znaczną wartością recenzowanej rozprawy jest bogaty zestaw materiałów dydaktycznych zawartych w załącznikach: narzędzia badawcze realizowane w badaniach ankietowych i wywiadach, przykładowe zadania (w tym WebQuest o platformie Canvas), kryteria ewaluacji sprawności mówienia, transkrypcje wywiadów grupowych oraz opisy przypadków. Materiały w sposób kompleksowy opisują rzeczywistość dydaktyczną, w której umiejscowione było badanie, umożliwiając jednocześnie jego powtórzenie. Szkoda jedynie, że Autor nie zdecydował się w bardziej szczegółowy sposób udokumentować samego kursu (np. poprzez zamieszczenie jego sylabusu, spisu zasobów w poszczególnych tematach czy wręcz zrobienie serii zrzutów ekranowych), co z pewnością ułatwiłoby ocenę kursu, zwłaszcza biorąc pod uwagę brak możliwości dostępu do niego w chwili obecnej.

Kompozycję rozprawy można uznać za poprawną, zrównoważoną pod względem partii teoretycznych i analitycznych, odpowiadającą standardom rozpraw doktorskich. Autor wykazał chwalebną ambicję skrupulatnej dokumentacji każdego z etapów badań empirycznych dla ich późniejszej replikacji, co jest niezwykle istotne w przypadku badań eksperymentalnych (może z wyjątkiem obserwacji, w przypadku której brak narzędzi obserwacyjnych).

Struktura pracy jest przemyślana i konsekwentna, właściwie prowadzi czytelnika od pojęcia projektowania materiałów w swoim wymiarze ogólnym przez prezentację modeli projektowania dydaktycznego aż do konstruowania kursów na platformach e-learningowych. Co do zasady, zostały zachowane odpowiednie proporcje między

rozdziałami pracy, a stopień uszczegółowienia treści w nich poruszanych również jest porównywalny. Na uwagę zasługuje bardzo dobry przegląd modeli projektowania materiałów pod koniec rozdziału 1, jak również wnikliwy i dobrze udokumentowany opis rozwoju wirtualnych środowisk uczenia się.

Dla celów późniejszej publikacji warto jednak wskazać na pewne niekonsekwencje, zaburzające nieco odbiór części teoretycznej pracy:

- ▲ W rozdziale pierwszym lepiej byłoby najpierw zdefiniować materiały dydaktyczne, dopiero potem pokazywać ich rolę w różnych metodach nauczania – aktualnie jest na odwrót, definicja materiałów wg Tomlinsona następuje po przeglądzie historycznym metod, w którym, niestety, brak niektórych metod (Direct Method, Communicative Approach, Silent Way), które wniosły również swój istotny wkład w rozwój refleksji nad projektowaniem dydaktycznym.
- ▲ Na samym początku rozdziału pierwszego poczynione jest rozróżnienie na tradycyjne i współczesne podejścia do projektowania materiałów dydaktycznych – brak jest jednak w pracy uzasadnienia, co według Autora definiuje nowoczesność, tym bardziej, że niektóre prace (Tomlinson 1998) powtarzają się w obu podrozdziałach.
- ▲ Rozdział drugi mógłby być bardziej ustrukturyzowany wewnętrznie, z numerowanymi podrozdziałami – poczynając od definicji narzędzi, przez teorie, aż do ich funkcjonalności.
- ▲ W przeciwieństwie do LMS, LCMS czy VLE, LAMS to nie typ platformy, ale bardzo konkretne narzędzie. W podrozdziale 2.3 przy pokazywaniu różnic Autor nie podaje przykładów LMS, LCMS, VLE – to na pewno pomogłoby w

zrozumieniu argumentacji w tej części pracy.

- ▲ Autor używa przypisów dolnych dla objaśniania kluczowych pojęć czy wprowadzania tak fundamentalnych teorii jak koncepcje Wygotskiego czy Brunera - poświęcenie standardowego podrozdziału na teorie uczenia się języków obcych byłoby wskazane, również dlatego, że w obecnym kształcie rozprawa raczej w niewielkim stopniu odnosi się do teoretycznych podstaw glottodydaktyki.
- ▲ Bardzo dobre, systematyczne porównanie wybranych 4 środowisk typu LMS (Moodle, Blackboard, Canvas i LAMS) zyskałoby na przejrzystości, gdyby Autor sprecyzował kryteria oceny i użył ich w tabelach. Co bardzo istotne, w opisie systemów brak informacji o wersji, która jest analizowana – w przypadku np. Moodle'a ma to ogromne znaczenie, bo wersje Moodle'a 3.x mają duże ulepszenia w kwestii gamifikacji przy pomocy odznak, sterowania procesem uczenia poprzez reguły ukończenia aktywności czy układania ścieżek uczenia poprzez zależności między aktywnościami.
- ▲ W rozdziale 3 (bardzo krótkim, bo kilkunastostronicowym) Autor w sposób jasny i konsekwentny przedstawia model projektowania dydaktycznego przyjęty w rozprawie, choć w tym rozdziale można było lepiej wyprowadzić autorski model z już istniejących modeli – we wstępie do rozdziału wymienia się jedynie modele R2D2, Assure, Morrison, Ross & Kemp oraz ADDIE, nie wskazując, które ich elementy posłużyły do stworzenia modelu własnego.

Mimo wskazanych powyżej niekonsekwencji natury głównie strukturalnej, należy podkreślić, że Autor umiejętnie radzi sobie z szerokim zakresem tematycznym

obranym w rozprawie, obejmującym zarówno koncepcję i rolę materiałów dydaktycznych, modele projektowania dydaktycznego jak i wirtualne środowiska uczenia się.

3. Uwagi do stanu badań

Rozprawa odwołuje się do wyjątkowo szerokiej gamy właściwie dobranych źródeł, odzwierciedlających stan myśli naukowej w zakresie projektowania dydaktycznego, wirtualnych środowisk uczenia się oraz kształcenia umiejętności językowych w e-learningu. Stan badań został przedstawiony z zachowaniem konwencji właściwych pracy naukowej, Autor należycie odróżnia fragmenty prac innych autorów od własnej interpretacji lub wniosku na ich podstawie.

Liczba źródeł skonsultowanych przy opracowaniu rozprawy robi ogromne wrażenie – ponad 400 pozycji bibliograficznych, bardzo dobrze oddających wszystkie dziedziny i obszary poruszane w pracy (w szczególności, glottodydaktykę wspomaganą komputerowo, dydaktykę kształcenia na odległość, projektowanie dydaktyczne w e-learningu).

Pewien niedosyt może jedynie budzić relatywnie mało badań poświęconych wdrażaniu kształcenia komplementarnego i kształcenia na odległość w szkole wyższej w Polsce (np. dorobek naukowy Sylwii Maciaszczyk, Iwony Mokwy-Tarnowskiej, Elżbiety Gajek, Haliny Widły, Ewy Półtorak, seria kilkunastu monografii naukowych poświęconych teoretycznym i praktycznym aspektom e-learningu redagowana przez Eugenię Smyrnową-Trybalską). W przygotowaniu wersji drukowanej rozprawy za niezbędne uważam również skonsultowanie najnowszej monografii Anny Turuli pt. *E-*

learning akademicki. Perspektywa humanistyczna (Kraków, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 2018).

Podrozdział dotyczący LAMS opiera się na jedynie jednej pozycji książkowej autorstwa Adama Stecyka, nie dostrzegając chociażby 3 tomów serii LAMS and Learning Design, wydanej jako numery specjalne czasopisma *Teaching English with Technology* oraz w wersji drukowanej przez wydawnictwo Uniwersytetu w Nikozji (gdzie niżej podpisany był współredaktorem wszystkich trzech tomów).

Mimo wyżej wymienionych uwag, stwierdzam z całą stanowczością, że Autor należycie sprostał tak ambitnemu zadaniu, jakim było stworzenie podstaw teoretycznych dla własnych badań empirycznych. Mam nadzieję, że w przypadku przygotowania rozprawy do druku ww. uwagi dotyczące doboru i wykorzystania literatury zostaną uwzględnione przynajmniej w niewielkiej części.

4. Uwagi dotyczące metodologii badań

Badania własne przeprowadzone podczas przygotowania niniejszej rozprawy zostały zaprojektowane i zrealizowane w zgodzie ze wszystkimi kanonami metodologii badań glottodydaktycznych. Proces badawczy został właściwie osadzony w istniejącej literaturze przedmiotu. Wielość zastosowanych metod badawczych (analiza materiałów, wywiad, ankieta, eksperyment, obserwacja, studia wielu przypadków) oraz technik gromadzenia danych (testy wstępne i końcowe, notatki badawcze, raporty aktywności platformy e-learningowej) zapewnia właściwą triangulację danych i w pełni uprawnia wysuwane wnioski. Na szczególną uwagę zasługuje troska Autora o właściwe przygotowanie materiałów i narzędzi badawczych oraz ich walidację. Dzięki temu

rozprawę wyróżnia wieloaspektowa triangulacja danych – wielość punktów widzenia zapewnia szeroki ogląd omawianego problemu badawczego.

Najcenniejszym elementem części empirycznej wydaje się być studium wielu przypadków (*multiple case studies*), w którym Autor bardzo szczegółowo analizuje proces uczenia się, zachowania, osiągane wyniki każdego z uczestników badania z grupy zarówno eksperymentalnej jak i kontrolnej, sytuując je w szerokim kontekście edukacyjno-społecznym. Również podrozdział „virtual ethnography” w sekcji 4.6.4.3 dostarcza ciekawych danych dostępowych odnośnie liczby wizyt/wyświetleń zasobów, które Autor interesująco łączy z wynikami osiąganymi przez studentów. Szkoda jedynie, że tych danych nie przedstawiono na wykresach, gdzie można było pokazać dwie serie danych dla wszystkich uczestników (osiągnięte wyniki oraz liczbę wyświetleń zasobów).

W przypadku niektórych narzędzi analiza mogła być bardziej dogłębna – np. w ankietach autor podaje jedynie statystyki opisowe, w procentach, nie ma informacji o przynajmniej próbie wykonania analizy statystycznej. Obserwacja jako metoda badawcza powinna być planowa, systematyczna, celowa, zobiektywizowana – z pracy nie wynika, niestety, jakie konkretne kategorie zachowań zostały wybrane do obserwacji, sposób prezentacji jest subiektywny, brak informacji o liczbie wykonanych obserwacji.

Wreszcie kwestia doboru celowego grupy eksperymentalnej i kontrolnej wywołuje pytanie o kontrolę zmiennej zakłócającej – czy celowy wybór grupy biznesowo-multimedialnej na eksperymentalną a nauczycielskiej na kontrolną nie zaburza wyników? Czy nie lepsza byłaby technika rotacji? W jaki sposób specjalizacja jako zmienna zakłócająca była kontrolowana?

Podsumowując, dysertacja dokumentuje wielką dbałość Autora o zebranie dużej

ilości danych przy pomocy rozlicznych metod, które razem pozwalają na weryfikację założonych hipotez, co jest zrealizowane skutecznie, mimo niewielkich niedociągnięć natury metodologicznej wymienionych powyżej.

5. Ocena strony formalno-edytorskiej rozprawy

Rozprawa przygotowana jest prawie bezbłędnie pod względem formalno-edytorskim. Autor należycie stosuje techniki pisania pracy naukowej, zachowując konsekwencję w zakresie używania technik typograficznych. Język pracy jest dojrzały, właściwy pracy naukowej, mgr Oliwa precyzyjnie definiuje opisywane zjawiska.

Bibliografia pracy oraz system odsyłaczy wewnątrztekstowych są przygotowane starannie, ujednolicone do wybranej konwencji, zawierają wszystkie wymagane dane bibliograficzne, a bardzo nielicznych błędów trudno uniknąć przy tak dużej (ponad 400 pozycji) liczbie przywołanych źródeł:

- ▲ błąd w nazwisku Howarda Gardnera – „Gardener” – w przypisie na s. 10, również w odsyłaczach na s. 59;
- ▲ w bibliografii podawanie stanu lub hrabstwa zamiast miasta jako miejsce wydania;
- ▲ drobne literówki w bibliografii: Lutyńsk zamiast Lutyński, efektu św. Matusza zamiast Mateusza, *The McDonalidzation of Society*, Vygotskii;

Inne uwagi natury techniczno-edytorskiej:

- ▲ w tabelach podających wyniki testów w podrozdziale 4.6.4.1 należałoby stosować kropki w ułamkach dziesiętnych (konwencja j. angielskiego) a nie przecinki, jak ma to miejsce teraz;

- ▲ lepsze wykorzystanie akapitów i stosowanie bardziej konsekwentnego sposobu podziału treści – w pracy zdarzają się akapity na całą stronę lub nawet więcej.

6. Ocena ogólna pracy jest jednoznacznie pozytywna.

Stwierdzam, że założone cele pracy zostały w pełni osiągnięte. W wyniku właściwie zaprojektowanych, przeprowadzonych i zrelacjonowanych badań empirycznych Autor zweryfikował postawione hipotezy odnośnie wpływu zastosowania platformy e-learningowej Canvas do wspomagania nauczania sprawności językowych jako uzupełnienia tradycyjnego kształcenia językowego na studiach neofilologicznych.

Mimo pewnych wskazanych powyżej uchybień, głównie w zakresie struktury treści w części teoretycznej, oceniam pracę doktorską mgr Roberta Oliwy pozytywnie, jako spełniającą kryteria stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę i stawiam wniosek o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 11.05.2018 r.

